

Karl Staaff: Tal i rösträttsfrågan 1906

Talare
Karl Staaff
Statsminister

Datum
12 april 1906

Plats
Göteborg

Mina herrar! Till en början anhåller jag att få framföra mitt värdsamma och varma tack till de ärade män af detta samhälle, som satt sig i spetsen för denna bankett, Och till alla dem som, hörsammande deras kallelse, här hafva förenat sig med dem om att se mig vid detta tillfälle. För det andra anhåller jag att äfven få betyga samtliga här närvarande mitt varma tack, för att I hafven samlats på samma tanke, som genomgår regeringens förslag i rösträttsfrågan, nämligen den, att en snar rösträttsreform är af högsta nöden påkallad. Man skulle väl kunna säga, att det vore underligt, om vid denna tidpunkt den saken icke redan stode klar för hvar och en, att nu får icke rösträttsreformen längre fördröjas. Men jag befarar, att det icke förhåller sig så, jag befarar, att de finnas, som anse, att med rösträttsreformen hastar det icke, med den kan det alltid bli god tid. De, som så anse, de förstå icke såsom ni och jag göra det, mina herrar, att den djupgående splittring, som förefinnes inom vårt folk, antagit karaktären af en verklig landsfara, de förstå icke, att missmod och. misstroende växa till ständigt rikligare skördar att inbärgas af de oroselement, hvilkas fosterlandsfientliga sträfvanden alltmer tydligt och ohöljdt framträda. De förstå icke, att vi måste undandraga dessa element deras rikliga näring genom att omforma oss politiskt till ett folk. De förstå icke håller, att det ytterligare dröjsmålet försvagar och undergräver själfva representationens auktoritet, och likväl borde det, synes det mig, vara lätt att fatta, huru farligt det är, när man underminerar den mest samlande och mest tryggande tanken för ett folk, nämligen att i representationen se en rätt vårdare utaf folkets alla angelägenheter, och i stället låter representationen framstå såsom något främmande — såsom en förmyndare, som med stöd af makt men icke med stöd af förnuftig rätt utöfvar sin befogenhet. Och det kan icke undgås, att detta förhållande måste inverka på representationen själf till försvagande, ty huru skulle en riksdag, som upprepade gånger erkänt, att dess sammansättning bör fotas på en annan basis, men likväl icke kan samla sig till ett afgörande positivt beslut, huru skulle en sådan riksdag kunna bibehålla all den initiativförmåga och all den handlingskraft, som den borde äga. Detta mina herrar, gäller lika mycket de konserverande intressena som framstegsintressena.

Den representation, som hvilar på en allsidig sammansättning utaf hela folket, måste dock äga en väldig kraft både till bevarande och utveckling i jämförelse med den, som hvilar på ett fåtal af folket. Vi måste också säga oss, att vi hafva icke längre råd till att slösa den intelligenta kraften hos vårt folk hufvudsakligen på en enda frågas diskuterande och dryftande. Vi måste säga oss, att de, som hafvat till uppgift att i det politiska för allmänheten frambära, utveckla och klargöra de fosterlandsviktiga frågorna, de kunna icke, om de skola under en odrägligt lång tidsperiod slita sin kraft på en enda fråga, fullgöra sitt värf så som sig bör. Många och betydelsefulla uppgifter ligga framför oss. För att blott nämna några få: vi måste ordna förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare på ett sådant sätt, som bevarar frihet och tryggar ordning. Vi måste tillika höja och gifva ny lyftning åt våra näringar, vi måste utveckla vår sjöfart, vi måste på det klokaste och bästa sätt söka begagna våra naturtillgångar, vi måste sörja för en höjning af undervisningen, både folkundervisningen och den mera speciella, särskildt den tekniska och handelsundervisningen. Allt detta och mycket mer ligger framför oss. Men så länge som rösträttsfrågan i sitt olösta skick ännu hvilar som en tryckande börda på våra sinnen, så kunna vi ju hvarken få arbetstid, arbetsfrid eller arbetsglädje till allt det andra. Allt detta kan nu synas oss ganska klart. Huru kan det då komma sig att det icke synes för alla lika klart? Det är så, mina herrar, att det finnes två slag utaf konservatism, den blinda konservatismen och den seende: den blinda, som ser en vinst uti hvarje motstånd emot något nytt, som ser en fördel i hvarje dröjsmål, i hvarje uppskof, och den seende, som väl kan vara varsam och betänksam, men som förstår, när klockan är slagen och när tidens fullbordan icke längre tillåter några dröjsmål, utan att det blir till skada både för fosterlandet och för just de intressen och den åskådning, som ligga de konservativa om hjärtat. Det mönsterland, hvarifrån det öfriga Europa så ofta hämtat politiska lärdomar, det stora britiska riket, har länge ägt en sådan seende konservatism, som väl pröfvat och tvekat, men som förstått och insett, när tvekans tid måste vara förbi. Och det är endast en historisk sanning, som jag uttalar, då jag konstaterar, att det samhälle, till hvars medlemmar jag har äran att här i dag tala, visat sig vid viktiga tillfällen vara i besittning utaf just detta slags konservatism till stort gagn för land och folk. Men man kan hoppas, att det också finnes på afgörande håll, d. v. s. bos ett flertal inom vår riksdags Första kammare, det slag utaf konservativ åskådning, som jag här skildrat? Se här den fråga, på hvilken vi och med oss den öfverväldigande delen af den svenska nationen väntar svar. Tecknen, sådana de hittills framträd, äro icke afgjordt uppmuntrande, men lyckligtvis icke heller afgjordt nedslående. Det, som icke är uppmuntrande, det är, att, så vidt man

vet, icke Första kammarens flertal genomströmmas af en sådan känsla af, att det positiva afgörandet nu måste ske. Det har ju också från auktoritativt håll inom kammaren framkommit förslag om bibehållande af kammarens förra ståndpunkt, proportionella val för Andra kammaren. Men det, som å andra sidan icke är så nedslående, det är, att icke någon ny vändning har försökts, som kunde innebära ett försök till uppskjutande af rösträttsfrågans lösning ännu under lång tid under väntan på ny utredning. Man skulle väl då kunna tänka sig, att, när afgörandets stund är inne, kammarens flertal skall tveka att lägga ett rent nej i urnan. Ty, mina herrar, det måste sägas klart och bestämdt, att ett fasthållande vid den förra ståndpunkten är under nuvarande omständigheter icke annat än ett rent nej. Det finnes ingen enda man i Första kammaren, som har den ringaste tanke på, att rösträttsfrågan numera skulle kunna lösas på den proportionalismens grund, som hittills varit föreslagen, vare sig nu eller framdeles. Vid sådant förhållande har man rätt att säga, att en röst för detta förslag är ett rent nej, låt vara under en förklädnad, som dock knappas kan kallas skyddande. Törhända förvånar det någon, att jag på detta sätt kan ställa mot hvarandra såsom enda hufvudalternativ regeringsförslaget och halfproportionalismen. Det har ju i Andra kammaren framkommit förslag om att utsträcka proportionalismen äfven till Första kammaren, men jag tror ej, att man kan kalla detta förslag för en aktuell fråga. Det har framburits från vissa håll inom Andra kammaren, men det har ej vunnit någon ankläng inom Första kammaren. Och detta måste jag beteckna såsom glädjande, ty om dubbelproportionalismens väg skulle inslås, då fruktar jag att allt hopp vore ute, att inom en öfverskådlig framtid rösträttsfrågan skulle lösas. Betänken, mina herrar, hvilka storverk, som först måste utföras, för att denna proportionslinje skulle kunna leda till målet. Först måste denna s. k. dubbelproportionalism rättvridas, ty i dess nuvarande skick är den alldeles snedvriden. Den skulle blifva äkta, en verklig proportionalism till Andra kammaren, men till Första kammaren endast en oäkta, en skenbar sådan. Ty om urväljaremajoriteten har i sin hand att ensidigt sammansätta de korporationer, som välja riksdagsmän till Första kammaren, då lär det vara föga bevändt med proportionsvalen i dess korporationer. Efter detta rättvridande måste sedan Första kammaren öfvertygas om två saker. Först att den gällandes fyrkskalan på landet måste reformeras, ty utan en sådan reform – det hafva dubbelproportionalismens egna förfäktande vidgått – är sådan proportionalism omöjlig. För det andra måste den öfvertygas om nödvändigheten af att acceptera en proportionalism, som går till botten. Om vi antaga, att den förstnämnda frågan tager en tid af tre år och den senare tre år, så fördjöder detta reformens genomförande under sex år. Huru länge det sedan

skulle dröja innan reformen blefve förverkligad, det öfverstiger helt och hållet min politiska beräkningsförmåga. Mina herrar! Jag tror icke heller, att vi behöfva gå längre med beräkningen, ty redan sex år äro sex år för mycket. Det måste nu vara slut med resonnerandet i rösträttsfrågan. Den kräfver ett snabbt afgörande. Medan jag här är inne på de förslag, som hafva varit och är å bane, må det tillåtas mig att med några ord yttra mig om ett förslag, hvars högt ärade framställare jag har äran att se bland mina värdar. Han skall dock helt visst ej taga illa upp, att jag berör detsamma. Den åsikt, som ligger till grund för hans motion och med hvilken jag icke sympatiserar, vill med rösträttsfrågans lösning förbinda hvad jag måste kalla ett kringsskärande af de samfällda valens princip. Denna tanke är icke ny. Vi hafva haft den redan förut i en mera primitiv form, och då kallades den Mossebo-linjen. Nu hafva vi fått den framförd af en lärdare representant, och den har därför fått en lärdare namn. Den har blifvit kallad den organiska linjen, eftersom den afser att införa »organiska» valkretsar. Hittills hafva vi således allt ifrån representationsreformen tillhört den oorganiska världen i valhänseende, men nu skulle det blifva något annat af. Jag har redan uttalat min uppfattning, att det här gäller en inskränkning i de samfällda valens princip. Det gäller, att det svenska folket icke längre skulle gå till samfällda politiska val, delade endast af praktiska hänsyn och tradition uti stad och land, utan en alldeles ny och särskild uppdelning skulle ske: en delning i å ena sidan rena landtbor och å andra sidan rena stadsbor, samt hvad man skulle kunna kalla orena landtbor eller stadsboliknande landtbor. Detta skulle företagas i syfte att förhindra, att dessa stadsboliknande landtbor skulle sammangadda sig och, ehuru de visserligen icke själfva kunde bereda majoritet, dock genom att understödja en landtmannamajoritet kunna hemföra seger i några kretsar. Landtmannaminoriteter borde egentligen alls icke förekomma, Alla landtmän borde i politiskt hänseende utgöra ett enda block af granitens hårdhet och fasthet. Då nu verkligheten visar, att detta beklagligtvis icke alltid är fallet, bör det åtminstone genom grundlagsbestämmelse förekommas, att landtmannaminioriteter kunna få hjälp af de stadsboliknande landtinvånarne. Ja, mina herrar, detta förslag är mycket lärdare skrifvet än hvad jag har framställt det, men jag tror, att man kan koncentrera meningen i hvad jag redan sagt. Men det skulle vara den högsta orättvisa att bedöma denna motion efter dess kläm, den bör bedömas efter de många sanna och upphöjda tankar, som äro framställda i dess motivering, och detta går så mycket lättare, som motiveringen i själfva verket slår ihjäl klämman. Det heter: »Vägen till framtiden går genom förtroende: förtroende till både land och folk». Men municipalsamhällen, köpingar, brukssamhällen m. m. höra väl också till land

och folk! Vi kunna väl icke hysa förtroende till land och folk och taga undan dessa. En man, som spelat en betydande roll i vår nyaste historia, yttrade i ett samtal, som jag hade med honom för ett halft år sedan: »Jag säger alltid åt mina politiska vänner» — han är själf af ett utprägladt konservativt sinnelag — »att det icke kan vara möjligt, i längden att skriva en författning, så att den skyddar och tryggar de konservativa intressena. Konservatismen måste vinna framgång genom att hafva en inneboende kraft, hvarigenom den kan öfvertyga andra om sin sanning.» Jag har understundom tänkt, att åtskilliga förslagsställare i rösträttsfrågan mer eller mindre omedvetet afvikit icke så litet från den uppfattning, som uttalas i dessa ord. Men jag vågar påstå, att ett rösträttsförslag icke bör utgå från synpunkten att stödja eller hjälpa den konservativa, den liberala eller någon annan särskild åskådning, Och jag vågar påstå, att detta är fallet med det förslag, som regeringen framlagt. Den har utan bisyften tagit sikte på rösträttsfrågan i och för sig och vill, att den politiska rösträtten skall utvidgas på ett effektivt sätt men på samma gång måttfullt, så att inga våldsamma omkastningar kunna väntas. Det första stora och löftesrika tecknet, som visade, att regeringens afsikter uppfattades inom landet, kom ifrån det stora möte, som den studerande ungdomen och åtskilliga dess lärare i Uppsala höllo och som tog fasta just på den ståndpunkt, som är regeringens, nämligen nödvändigheten af den stora reformens snara genomförande. Nu, mina herrar, har jag att tacka eder för det andra löftesrika tecknet. Äfven I hafven uttalat, att I insen och behjärten nödvändigheten af, att rösträttsfrågan icke får ytterligare fördröjas. I detta, att det praktiska lifvets framsynta män räckt handen åt ungdomens klarsynta framtidstro, ser jag ett godt varsel för förslaget framgång. Jag ber att ännu en gång få till eder frambära min värdsamma tacksamhet, Och jag ber slutligen, att I med mig måtten förena er i att böja ett lefve för vårt fosterland, sbm vi är O skyldiga att ägna vår bästa förmåga och alla våra krafter, vårt fosterland, som en gång skall döma, huru vi sträfvat och huru vi lyckats. Lefve fosterlandet! Lefve det!

Taggar

1900-tal, 1906, Folkpartiet Liberalerna, Liberalerna, Man, Politiska tal, Rösträtt

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/karl-staaff-tal-i-rostrattsfragan-1906>